

Az információs szakemberek szerepe és könyvtári stratégiák egy változó társadalomban

A könyvtárak és információs központok környezete jelentősen módosult az utóbbi 10 évben bekövetkezett társadalmi és technológiai változások folyamányaképpen. A változások négy trendje különösen szembevetűnő.

1. Az információs technológia hatalmas fejlődésen ment át az internet népszerűsödése, hozzáférése és használata révén. Dániában, Németországban, Izlandon, Koreában, Norvégiában és Svájcban a háztartások 60%-ának volt internet-hozzáférése 2004-ben, míg Csehországban, Görögországban, Magyarországon, Mexikóban és Törökországban csupán 20%-uknak.
2. Ijesztő mértékben nő napról napra az előállított információ volumene és változatossága, különösen a weben. Ez főképpen a gazdasági növekedés, a technológiai fejlődés és az internet-használat elterjedésének a következménye. A szerző kimutatja, hogyan változott, illetve nőtt az egyes dokumentumok, szolgáltatások, berendezések forgalma Japánban 1990 és 2000 között: a hagyományos médiáké 1995-ig nőtt, majd csökkenni kezdett, míg az egyéb dokumentumok és szolgáltatások forgalma folyamatosan emelkedett, sok esetben igen lényegesen.
3. A végfelhasználók magatartásában két, igen fontos változás következett be: képesek önállóan, könyvtárak felkeresése és könyvtárosokkal való konzultáció nélkül is beszerezni a számukra szükséges információt az internetről, továbbá az információhoz való hozzáállásuk már nem diszciplínára, hanem problémára irányul. Ennek következtében a könyvtárak az információs hálózat helyi csomópontjaivá váltak, míg korábban az információs univerzum központi helyét foglalták el. Korábban elegendő volt egy probléma megoldásához egyetlen tudományágban való jártasság, most azonban egyre inkább multidiszciplináris vagy interdiszciplináris információra van szükség. (A könyvtárosoknak itt esély nyílik: habár egyetlen diszciplínának, a könyv-

tár- és információtudománynak a szakemberei, éppen ezért egyetemes és homogén áttekintésük van a legtöbb tudományág fölött.)

4. Fokozódott az információ értéke az üzleti világban és a mindennapi életben egyaránt, és úgy tekintenek rá, mint éppen olyan értékű erőforrásra, mint a pénz vagy az energia. Az információ makrogazdasági jelentőségét jól mutatja, hogy Japánban 1985 első negyedében a GDP 1,74%-át fordították információs berendezésekre, de 2000 első negyedében már 3,35%-át. Az ipari termékek árában egyre nagyobb részt tesznek ki az ún. információs költségek. Az információ menedzselésében elkövetett hibák egyfelől válsághoz vezettek több tekintélyes japán és külföldi cég életében, másfelől az információ fejlett módszerekkel való kezelése és időbeli felhasználása a vállalatok sikereiben mutatkozott meg.

A fenti megfontolások alapján néhány stratégiai irányelv körvonalazható, főként szakkönyvtárak és vállalati információs rendszerek számára.

Alapos elemzésnek kell megelőznie a stratégiai tervezést. Ehhez jó segédeszközt jelent a SWOT mátrix (erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek).

Össze kell hangolni a meglévő kereskedelmi információs szolgáltatásokat, adatbázisokat és elektronikus folyóiratokat, hogy ezek alapján új szolgáltatásokat lehessen kifejleszteni, méghozzá olyanokat, amelyeket csak könyvtárak és információs szakemberek képesek nyújtani. A szolgáltatási kínálat meghatározása előtt mérlegre kell tenni minden egyes tevékenység és szolgáltatás költséghatékonyágát, vagyis össze kell vetni a végfelhasználónál jelentkező hasznot a könyvtár ráfordításaival. Segítséget nyújt egy olyan táblázat, amely szolgáltatásonként vizsgálja, hogy milyen előnnyel járnak a végfelhasználó számára, s ugyan-

akkor mekkora személyi, pénzügyi és eszközbeli ráfordításokat igényelnek.

Gondosan meg kell vizsgálni, milyen típusú dokumentumokat és információkat lehet sikeresen és hatékonyan szolgáltatni. Mindezeket több tényező szerint lehet vizsgálni. Az egyik a numerikus (adat-szerű) és nem numerikus információhordozók számbavétele, a másik pedig az, hogy a vonatkozó dokumentumok és információk a szervezeten belül keletkeznek és férhetők hozzá, vagy rajta kívül. E tényezőket mátrixba foglalva négy mező alakul ki, amelyek közül különösen fontos napjainkban a szervezeten kívül keletkezettek és a nem numerikus információkat magukba foglalók.

A könyvtárak közvetítő pozíciót foglalnak el a végfelhasználók és a létező információs források között. Az információs szakemberek szakismereteik alapján kulcsszerepet töltenek be olyan információk rendelkezésre bocsátásában, amelyeket a végfelhasználók önállóan nem tudnának az internetről beszerezni.

Ezen túlmenően az információs szakemberek felkészültségük alapján képesek házon belüli adatbázisok felépítésére az anyaszervezet speciális igényeinek megfelelően, beleértve a szervezeten belül keletkezett, nem numerikus információkat is. Az emberi erőforrás-menedzsment keretén belül meg kell határozni az információs szakemberekkel

szemben támasztott követelményeket is. A szakmai kompetenciák közé tartozik:

- információs szervezetek menedzselése,
- információs források menedzselése,
- információs szolgáltatások menedzselése,
- információs eszközök és technológiák alkalmazása.

Ezen túlmenően kívánatos a munkához pozitívan és a kihívásokat vállalva viszonyulni. Vannak, akik a hagyományos szakmai követelményeken túl felvetik a gazdasági és menedzsmentkézségek, az organizatórikus ismeretek, az adott szakterület ismeretének szükségességét is. Elengedhetetlen, hogy a jövőben az információs szakemberek rendelkezzenek a hatékony kommunikáció képességével, alapvető gazdasági ismeretekkel, és tisztában legyenek a számítógépek és számítógépes hálózatok használatával. Elvárják tőlük, hogy összehangolják az információs folyamatban érintettek tevékenységét egy közös cél érdekében. A jelen adottságok elemzése alapján optimális megoldásokat kell találniuk az információ menedzselésében, de ugyanakkor végre kell hajtaniuk a szükséges reformokat teljes meggyőződéssel és bátorsággal.

/YAMAZAKI, Hisamichi: Changing society, role of information professionals and strategy for libraries. = IFLA Journal, 33. köt. 1. sz. 2007. 50–58.p. /

(Papp István)